

36. Franko I. Sibrannia tvoriv u 50 t. Kiev : Nauk. dumka, 1983. T. 40: Literaturno-kriticni praci. 559 s.
37. Shewcenko T. Powne sibrannia tvoriv : U 12 t. Kiev : Nauk. dumka, 2003. T. 4: Powisti. 600 s.
38. Shevcuk W. Pocyawskiy kulturniy oseredok XVIII – pocatku XIX stolittia // Ukraine: Nauka i kultura. Kiev, 1996. Wip. 29. S. 149–156.
39. Yastrubets. Otnoshenie selskikh svyashchenikov k narodu v Yugozapadnoy rusi // Osnova. Yuzhno-Ruskiy literaturno-uchenyy vestnik. Sankt-Peterburg: Tip. P. A. Kulisha, 1862. № 4. S. 37–53.

УДК 94:929 Маєвський (477.44) «1918-1919»

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-59-64>

Дмитро Левчук

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
аспірант (Україна)

Й. Маєвський – організатор повстанського руху на Поділлі у 1918-1919 рр.

Анотація. У статті зроблено спробу розкрити маловідомі епізоди повстанського руху на Поділлі у кінці 1918 – початку 1919 рр. і висвітлити діяльність колишнього члена Української Центральної Ради Йосипа Альбіновича Маєвського з організації протигетьманського повстання у 1918 р. та Хотинського повстання у 1919 р. у Північній Бессарабії. Зроблено висновки, що Й. Маєвський був направлений на Поділля від Українського національного союзу або від Української партії соціалістів-революціонерів з метою організації протигетьманського повстання і що його дії призвели до Хотинського повстання проти румунських військ, при цьому скоріш за все він діяв за завданням українських лівих есерів.

Ключові слова: протигетьманське повстання, Хотинське повстання, Маєвський, повстанський рух, Подільська губернія.

Протягом усього часу української революції 1917-1921 рр. повстанський рух відіграв значну роль на Поділлі. Масовий повстанський рух сприяв тому, що Подільська губернія одна з перших встановила владу Директорії, діяльність повстанців сприяла знищенню більшовицького режиму у 1919 р., на його завершальних стадіях, більшовикам довелося докласти значних зусиль для перемоги. Початком повстанського руху на Поділлі сміливо можна вважати 1917 р., коли на теренах Поділля розгорнулись бої між селянами і польськими легіонерами, а закінчення губиться у середині 1920-х рр., коли внаслідок тривалого протистояння з більшовиками він набув диверсійних форм.

Незважаючи на значний інтерес дослідників до перебігу та осіб ватажків повстанського руху на Поділлі, в його вивченні існують певні прогалини. Недостатньо вивченими є зародження, перебіг, як селянського повстанського руху часів гетьманату Скоропадського у 1918 р., так і антибільшовицького повстанського руху весни-літа 1919 р.

Зважаючи на вище сказане, автор у своїй статті робить спробу розкрити маловідомі епізоди повстанського руху на Поділлі у кінці 1918 – на початку 1919 рр., крізь призму діяльності колишнього члена Української Центральної Ради Йосипа Альбіновича Маєвського по організації протигетьманського повстання у 1918 р. та збройного виступу проти румунських військ у січні 1919 р., відомого в історіографії як Хотинське повстання.

До теперішнього часу діяльність Й. Маєвського на Поділлі лише побіжно згадувалась у роботах науковців - О. Кравчука, О. Кучика, В. Кройтора, О. Потильчака, І. Ратушняка, О. Юрченка, у збірнику документів «Хотинское восстание» [7, 8, 11, 12, 16].

Йосип Альбінович Маєвський народився 14 травня 1874 р. у м. Трієст [5, арк. 4], яке на той час входило до складу Австро-Угорщини. Він себе вважав поляком за національністю [5, арк. 4; 17, с. 28], хоча Л. Юніверг вважає, що Йосип - син сербки і русина [15, с. 103], а М. Грушевський вважав його українцем [9, с. 382].

До 1891 р. Маєвський проживав у м. Трієст та навчався у місцевій гімназії, а потім виїхав до батьків у м. Кременчук, де до 1894 р. навчався у реальному училищі. У 1894 вступив на медичний факультет Женевського університету [5, арк. 6; 17, с. 28]. Під час навчання брав участь у революційному русі, мав зв'язки з анархістами, серед іншого очолював створену ними типографію, яка друкувала анархістську літературу для розповсюдження у Росії, підтримував зв'язки з теоретиком анархізму П. Кропоткіним [1, с. 5]. Також, Маєвський Й. під час навчання спілкувався з діячами українського руху: у 1896 р. приймав у Женеві відомого громадського діяча і кооператора М. В. Левитського та організовував його виступ і дебати з російським

теоретиком марксизму Г. В. Плехановим [4, с. 390].

Закінчивши університет, Й. Маєвський у 1899 р. поїхав до Канади, де у провінції Манітоба до 1900 р. займався облаштуванням колоній духоборів, після чого виїхав до м. Сан-Франциско (США), де до 1907 р. працював асистентом кафедри дерматології Каліфорнійського університету, після чого у 1907-1908 рр. мешкав у Парижі [5, арк. 6].

У 1908-1917 рр. Йосип Маєвський – житель Москви, де спочатку працював завідувачем книговидавництва Сабліна, а у 1910 р. створив власне видавництво, у якому видавав переклади зарубіжних письменників та іншу літературу. Всього за час існування видавництва побачили світ близько 100 видань. Серед іншого, він перший переклав і видав російською мовою низку творів Джека Лондона, з яким мав особисте знайомство з часів роботи у Каліфорнії [5, арк. 6; 15, с. 103].

У вересні 1916 р. до Москви у заслання прибув М. Грушевський. Обжившись у Москві, перезнайомившись з оточенням, Грушевський вирішив заснувати українську книговидавничу спілку, під час турбот зі створення якої познайомився з Й. Маєвським, який захопився справою організації видавництва [9, с. 379], «тут оден чоловік охотиться попрацювати, в видавничім ділі досвідний, але до України тільки тепер прибився і зовсім не обізнаний», зазначав М. Грушевський у листі до С. Єфремова [9, с. 596].

На допиті у 1937 р., Й. Маєвський свідчив, що у березні 1917 р. він виїхав у м. Київ [5, арк. 6]. Таким чином, враховуючи загальновідомий факт, що М. Грушевський, теж виїхав з Москви до Києва у березні 1917 р. для керівництва Українською Центральною Радою, та з огляду на викладене вище, є всі підстави вважати, що Маєвський до українського національного руху був залучений саме М. Грушевським, про що це вказує факт його вступу до Української партії соціалістів-революціонерів (далі УПСР). Сам Маєвський свідчив, що належав до лівої течії українських есерів [5, арк. 6 зв.].

1917 р. минув для Й. Маєвського у Києві, за роботою у Центральній Раді. На установчих зборах УПСР, у квітні 1917 р., його обрано до складу Центрального комітету, а на Всеукраїнському національному конгресі, як представник УПСР він увійшов до Української Центральної Ради, згодом також став членом Малої Ради. На I-му Всеукраїнському робітничому з'їзді у липні 1917 р. увійшов до складу Всеукраїнської ради робітничих депутатів. В УПСР очолював течію т. зв. конфедералістів, які обстоювали самостійницькі позиції та виступали проти Всеросійських Установчих зборів. Редагував партійний часопис «Конфедераліст». Автор статей у «Народній волі», «Новій раді», брошур «Федералізм» та ін. [3, с. 121; 10].

Коли Йосипа Маєвського допитували співробітники НКВС Московської області у 1937 р., він приділив Подільському періоду своєї діяльності тільки кілька рядків «На початку 1920 р. (помилка, правильно 1919 – авт.) я зупинився у м. Могилів-Подільський, а потім з партизанським загоном проникнув у Бесарабію, захопили м. Окницю, пробувши там близько п'яти днів повернувся на Україну, в м. Могилів-Подільський» [5, арк. 6 зв.], тому спробуємо відновити його за іншими джерелами.

На Поділлі Й. Маєвський з'явився не пізніше листопада 1918 р., коли йшла активна підготовка до протигетьманського повстання, під егідою Українського національного союзу. Один з організаторів селянських повстань літом 1918 р. у Могилівському повіті, більшовик І. Чебан згадував, що з осені почав ширитись український національний рух під керівництвом української інтелігенції, то ж більшовики вирішили приєднатись до нього для спільної діяльності проти гетьманату. Тоді у Жмеринці з'явився повстаньком і партизанський загін під керівництвом Маєвського. Крім есера Маєвського, до його складу входив Галаган та інші. До складу повстанькому включили двох більшовиків, Левицького і Чебана [14, С. 63]. Коли, 24 листопада 1919 р., вже після встановлення влади Директорії, російські офіцери з вербувального пункту для білогвардійців під керівництвом полковника Пущина, разом з польськими легіонерами зайняли м. Могилів-Подільський, на звільнення міста був направлений із Жмеринки з загоном Й. Маєвський, який вже іменувався «Отаманом республіканських військ Могилівського району» [7, с. 354, 12, с. 200].

Таким чином, можна зробити попередні висновки, що Й. Маєвський був направлений на територію Поділля від Українського національного союзу або від УПСР з метою організації протигетьманського повстання, хоча обставини формування повстанькому у м. Жмеринці і діяльності Йосипа Маєвського потребують додаткового вивчення.

У цьому році виповнюється 100 років з часу Хотинського повстання, проте до сьогодення часу точно не встановлено, чи воно носило стихійний чи організований характер, чи причетні до його організації Директорія чи українські партії, яку дату вважати початком повстання - дату переходу річки Дністер у ніч з 6 (19) на 7 (20) січня 1919 р. (різниця у стилях викликана тим, що у січні 1919 р. на подільському березі Дністра застосовувався новий стиль, на бессарабському старий стиль) у районі Могилів-Подільського загонів під керівництвом

Й. Маєвського, Г. Барбуци, С. Старова, чи безпосередньо початок повстання у районі Хотина, яке виникло 10 (23) січня 1919 р., Невідомо також, чи на свій страх і ризик діяв Й. Маєвський у районі м. Могилів-Подільський, чи за завданням української влади або партії українських лівих есерів.

Існують різні погляди на цю проблему. Так, радянські історики у 1940-х рр. розвивали тезу, що виступ у районі Могилів-Подільського був зумисно інспірований Директорією УНР з метою відволікти подільське селянство від внутрішніх справ, закріпити таким чином своє положення, та припинити антипетлюрівський рух на Поділлі, розгромити руками румунів революційні сили на Хотинщині, які погрожували УНР з тилу, захопити керівництво визвольним рухом у Бессарабії і використати його у своїх цілях [16, с. 95-96]. У роботах 1970-х рр. вже зазначалось, що групи повстанців у районах Хотина і Могилів-Подільського діяли спільно, і є помилкою пов'язувати виступ у районі Могилів-Подільського з іменем «провокатора і авантюриста Маєвського» [13, с. 408-409], проте всі радянські історики всіляко прибільшувалась роль більшовицької партії. У сучасній історіографії лише у статті О. Потильчака робиться спроба розглянути це питання. Автор не дає вичерпної відповіді на питання, але зазначає, що документи вказують на непричетність до подій офіційних органів Директорії УНР [11, с. 205, 208, 212]. Таке твердження не є доказовим, так як документи, на які зроблені посилання, датовані часом після повстання, коли на вимогу румунської влади проводилось розслідування хотинських подій, і при цьому не давалась оцінка можливої підтримки з боку політичних партій.

На початок січня 1919 р. у районі Могилів-Подільського зібралась значна кількість біженців з Бессарабії, які переховувались після румунської окупації. Був сформований «Комітет порятунку Бессарабії» під керівництвом вищезгаданого Галагана [13, с. 408-409]. У ніч з 6 (19) на 7 (20) січня 1919 р. чотирма групами, північніше і південніше м. Могилів-Подільський від с. Наславча до с. Каларашовки (обидва на Бессарабській стороні Дністра) [13, с. 180, 324,] під керівництвом С. Старова на півночі, і Г. Барбуци з Й. Маєвським на півдні переправились на бессарабський берег і напали на румунські пости, караули і військові частини [16, с. 97]. У виступі також брали участь повстанці, організовані більшовиком І. Чебаном [14, С. 63]. Повстанці протримались на лівому березі Дністра три-чотири дні і до часу виступу біля Хотина 10 (23) січня 1919 р. почали відступати на правий берег Дністра. Проголошена Хотинська Директорія вже пост-фактум оголосила Й. Маєвського командуючим Окницькою групою. У наведеній у книзі Л. Александри ноті, направленої Хотинською Директорією Урядам країн Антанти [2, с. 96] він згадується під такою посадою. Зауважимо, що нота датована 21 січня 1919 р., тобто ще до виступу під Хотином, який відбувся 10 (23) січня. Вже при захопленні повстанцями Хотина, Маєвський у офіційних документах іменувався керівником Могилівського загону [6, с. 44]. Також слід зазначити, що твердження в «Енциклопедії історії України» про те, що Й. Маєвський очолював Хотинську директорію, не відповідають дійсності.

Після переходу Дністра у Маєвського виникли непорозуміння з бойовими товаришами, причини яких не зрозумілі: «Бомба, кинута т. Кара-Георгієвим в вагон Маєвського і яка рикошетом набила гулю у ад'ютанта Маєвського, підірвалася на пероні ст. Копайгород. Маска знята, викритий зрадник Маєвський поїхав» [13, с. 294]. Можливо, конфлікт був викликаний тим, що Маєвський перед виступом обіцяв збройну підтримку українських військ, якої повстанці так і не дочекались. Сам Маєвський про себе, після бессарабських подій зазначав, що «у м. Могилів-Подільський я не зупинився, а поїхав до сім'ї, яка у той час проживала у невеликому місті під Києвом. По дорозі був арештований і направлений у Жмеринську тюрму, де просидів чотири місяці, був звільнений з Жмеринки комісаром залізничного вузла і був відвезений у м. Київ» [5, арк. 6 зв.].

Розстріляний Маєвський Йосип Альбінович у Москві 25 грудня 1937 р. на підставі постанови НКВС СРСР [5, арк. 26].

Отже, можна зробити висновок, що дії Йосипа Маєвського призвели до Хотинського повстання. При цьому, швидше за все, він діяв за завданням партії українських лівих есерів. Його виступ проти румунської влади не був пов'язаний з діями повстанців у районі Хотина, які вже після його закінчення почали твердити про це. Питання початку повстання потребують додаткового вивчення, пошуку нових документів про ті події.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Атабекян А. М. Против власти / Сост., предисл. и коммент. А. В. Бирюкова. Москва: Книжный дом «Либроком», 2013. 176 с.
2. Александри Л. Н. Бессарабия и бессарабский вопрос. Москва : Гос. изд-во, 1924. 104 с.
3. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. Київ, 1998. 256 с.
4. Вовченко В. Б. Документ з історії української та російської кооперації: спогади Й. Маєвського

- про перебування М. В. Левитського в Женеві 1896 р. // Рукописна та книжкова спадщина України. 2005. Вип. 10. С. 385-391. URL: http://rksu.nbuuv.gov.ua/doc/rks_2005_10_31 (дата звернення: 30.01.2019).
5. Государственный архив Российской Федерации. Ф. 10035. Оп. 2. Д. 27727. 39 л.
  6. Комарницький С. Хотин у дев'ятнадцятому. Чернівці : Золоті литаври, 2011. 152 с.
  7. Кравчук О. М., Калитко С. Л., Марценюк Н. М. Повалення влади гетьмана П. Скоропадського на Поділлі // Вінниччина: минуле та сьогодення : краєзнав. дослідж. : матеріали XXV Всеукр. наук. історико-краєзнав. конф., 11 – 12 жовт. 2013 р. Вінниця: Консоль, 2013. С. 341-360.
  8. Кучик О., Кройтор В. Міжнародні обставини політичного діалогу УНР і Румунії // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. Випуск 33. Львів, 2013. С. 12-24.
  9. Мельниченко В. Ю. Москва Михайла Грушевського : авторська енциклопедія-хроноскоп. Москва : Домашня бібліотека, 2014. 672 с.
  10. Осташко Т. С. Маєвський Йосип Альбінович // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2009. 790 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Maevsky_Y_A (дата звернення: 30.01.2019).
  11. Потильчак О. В. Українсько-румунський прикордонний конфлікт у Подністров'ї 1919 року: витоки та передумови // Воєнна історія Поділля та Буковини: Науковий збірник: Матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 25-26 листопада 2009 р. в м. Кам'янець-Подільський : збірник. 2009. С. 204-214.
  12. Ратушняк І. І. Спроба відновлення правопорядку у Могилів-Подільському повіті в період Української держави 1918 р. // П'ята Могилів-Подільська науково-краєзнав. конференція : матеріали конф., 16 - 17 жовт. 2015 р., Могилів-Подільський Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2015. С. 187-204.
  13. Хотинское восстание // Сборник документов. Кишинёв : Штиинца, 1976. 442 с.
  14. Чебан І. Слава Героям горожанської війни! За владу Рад Бюлетень округового виконавчого комітету Могилівщини. Могилів-Подільський. 1927. № 18. С. 62-66.
  15. Юниверг Л. Старый знакомый Джека Лондона. // Юность. 1976. №4. С. 103.
  16. Юрченко А. Хотинское восстание (К истории борьбы крестьян Северной Бессарабии против австро-венгерских и румынских оккупантов в 1918-1919 гг.). Киев : Украинское издательство политической литературы, 1948. 142 с.
  17. Liste des autorités, professeurs, étudiants et auditeurs de L'université .de Genève semestre d'hiver 1894-95 deuxième édition – Genève: Genève imprimerie aubert-schuchardt, 1895. 36 page. URL: https://www.unige.ch/archives/files/5415/0719/4198/1894-95_SemestreHiver.pdf (Last accessed: 30.01.2019).

Дмитрий Левчук

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
аспирант (Украина)

**И. Маевский – организатор повстанческого движения
на Подолии в 1918-1919 гг.**

Аннотация. В статье сделано попытку раскрыть малоизвестные эпизоды повстанческого движения на Подолии в конце 1919 – начале 1919 гг. и отобразить деятельность бывшего члена Украинской Центральной Рады Иосифа Альбиновича Маевского с организации противогетманского восстания в 1918 г. и Хотинского восстания в 1919 г. в Северной Бессарабии. Сделано выводы, что И. Маевский был направлен на Подолье от Украинского национального союза или от Украинской партии социалистов-революционеров с целью организации противогетманского восстания и что его действия спровоцировали Хотинское восстание против румынских войск, при этом скорее всего он действовал по заданию украинских левых эсеров.

Ключевые слова: противогетманское восстание, Хотинское восстание, Маевский, повстанческое движение, Подольская губерния.

ABSTRACT

Dmytro Levchuk

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
postgraduate student (Ukraine)

**J. Majewski is the organizer of the rebel movement
in Podillia in 1918-1919**

The article attempts to uncover obscure episodes of the rebel movement in Podillia in late 1919 - early 1919. and display the activities of the former member of the Ukrainian Central Rada Josyp Albinovich Mayevsky with the organization of the antihetman uprising in 1918 and the Khotyn uprising in 1919 in Northern Bessarabia.

During the whole time of the Ukrainian revolution of 1917-1921, the rebel movement played a significant role in Podillya. The mass rebel movement contributed to the fact that the Podillya province was one of the first to establish the authority of the Directory, the activities of the rebels contributed to the destruction of the Bolshevik regime in 1919, at its final stages, the Bolsheviks had to make significant efforts to win. The beginning of the rebel movement in Podillya can be safely considered in 1917, when Podillya started fighting between peasants and Polish legionnaires, and the ending was lost in the mid-1920s, when he became sabotagous as a result of a long confrontation with the Bolsheviks.

Despite the considerable interest of the researchers in the course and the personalities of the leaders of the rebel movement in Podillya, there are certain gaps in his study. Insufficiently studied are the origins, the course, as a peasant rebel movement during the Hetmanate of Skoropadsky in 1918, and the anti-Bolshevik rebel movement of spring and summer 1919.

In light of the above, the author in his article attempts to reveal the little-known episodes of the rebel movement in Podillya in late 1918 - early 1919, through the prism of the former member of the Ukrainian Central Council, Joseph Albinovich Mayevsky, in organizing the anti-Hetman uprising in 1918 and armed protest against Romanian troops in January 1919, known in historiography as the Khotyn uprising.

The biography of this person, his participation in the revolutionary movement before 1917, the circumstances of his arrival in Ukraine in March 1917 are shown. His activities with the organization of the insurgency in 1918-1919 are shown. on the territory of Podillya. It was concluded that I. Mayevsky was sent to Podillya from the Ukrainian National Union or from the Ukrainian Party of Socialists-Revolutionaries with the goal of organizing a counter-insurgency uprising and that his actions produced a Khotyn uprising against the Romanian troops, moreover, he acted for everything on the instructions of the Ukrainian Left Social Revolutionaries.

Key words: anti-Hetman rebellion, Khotyn rebellion, Mayevsky, insurgent movement, Podillya province.

REFERENCES:

1. Atabekyan A. M. Protiv vlasti / Sost., predisl. i komment. A. V. Biryukova. Moskva : Knizhnyy dom «Librokom», 2013. 176 s.
2. Aleksandri L. N. Bessarabiya i bessarabskiy vopros. Moskva : Gos. izd-vo, 1924. 104 s.
3. Verstjuk V., Ostashko T. Dijachi Ukraïnsjkoji Centralnoji Rady. Bioghrafichnyj dovidnyk. Kyjiv, 1998. 256 s.
4. Vovchenko V. B. Dokument z istoriji ukraïnsjkoji ta rosïjsjkoji kooperaciji: spoghady J. Majevsjkogho pro perebuvannja M. V. Levytsjkogho v Zhenevi 1896 r. // Rukopysna ta knyzhkova spadshhyna Ukraïny. 2005. Vyp. 10. S. 385-391. URL: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2005_10_31 (data zvernennja: 30.01.2019).
5. Gosudarstvennyy arkhiv Rossiyskoy Federatsii. F. 10035. Op. 2. D. 27727. 39 l.
6. Komarnycykij S. Khotyn u dev'jatnadcjatomu. Chernivci : Zoloti lytavry, 2011. 152 s.
7. Kravchuk O. M., Kalytko S. L., Marcenjuk N. M. Povalennja vlady ghetmana P. Skoropadsjkogho na Podilli // Vinnychchyna: mynule ta sjoghodennja : krajeznav. doslidzh. : materialy XXV Vseukr. nauk. istoryko-krajeznav. konf., 11 – 12 zhovt. 2013 r. Vinnycja: Konsolj, 2013. S. 341-360.
8. Kuchyk O., Krojtor V. Mizhnarodni obstavyny politychnogho dialoghu UNR i Rumuniji // Visnyk Ljvïvsjkogho universytetu. Serija mizhnarodni vidnosyny. Vypusk 33. Ljviv, 2013. S. 12-24.
9. Meljnycenko V. Ju. Moskva Mykhajla Ghrushevsjkogho : avtorsjka encyklopedija-khronoskop. Moskva : Domashnjaja byblyoteka, 2014. 672 s.
10. Ostashko T. S. Majevsjkij Josyp Aljbinovych // Encyklopedija istoriji Ukraïny: T. 6: La-Mi / Redkol.: V. A. Smolij (gholova) ta in. NAN Ukraïny. Instytut istoriji Ukraïny. K.: Naukova dumka, 2009.

- 790 s. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Maevsky_Y_A (data zvernennja: 30.01.2019).
11. Potyljchak O. V. Ukraïnsjko-rumunskij prykordonnyj konflikt u Podnistrov'ji 1919 roku: vytoky ta peredumovy // Vojenna istorija Podillja ta Bukovyny: Naukovyj zbirnyk: Materialy Vseukraïnsjkoji naukovoji vijsjkovo-istoryčnoji konferenciji 25-26 lystopada 2009 r. v m. Kam'janecj-Podiljskij: zbirnyk. 2009. S. 204-214.
  12. Ratushnyak I. I. Sproba vidnovlennja pravoporjadku u Moghyliv-Podiljskomu poviti v period Ukraïnsjkoji derzhavy 1918 r. // P'jata Moghyliv-Podiljska naukovo-krajeznav. konferencija : materialy konf., 16 - 17 zhovt. 2015 r., Moghyliv-Podiljskij – Vinnycja: PP Baljuk I. B., 2015. S. 187-204.
  13. Khotinskoe vosstanie // Sbornik dokumentov. Kishinev : Shtiintsja, 1976. 442 s.
  14. Cheban I. Slava Gherojam ghorozhanskoji vijny! Za vladu Rad // Bjuletenij okrughovogho vykonavchogho komitetu Moghylivshhyny. Moghyliv-Podiljskij, 1927. № 18. S. 62-66.
  15. Yuniverg L. Staryy znakomyy Dzheka Londona. // Yunost. 1976. №4. S. 103.
  16. Yurchenko A. Khotinskoe vosstanie (K istorii borby krestyan Severnoy Bessarabii protiv avstro-vengerskikh i rumynskikh okkupantov v 1918-1919 gg.). Kiev : Ukrainское izdatelstvo politicheskoy literatury, 1948. 142 s.
  17. Liste des autorités, professeurs, étudiants et auditeurs de L'université .de Genève semestre d'hiver 1894-95 deuxième édition – Genève: Genève imprimerie aubert-schuchardt, 1895. – 36 page. URL: https://www.unige.ch/archives/files/5415/0719/4198/1894-95_SemestreHiver.pdf (Last accessed: 30.01.2019).

Статтю подано до редколегії 25.03.2019 р.

УДК 94:378(477.43)–057.87“192”

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-64-70>

Діана Яблонська

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
аспірантка (Україна)

Виховання комуністичної свідомості студентів педвишів УСРР у 1920-х рр.: діяльність гуртків (на прикладі Кам'янець-Подільського ІНО)

Анотація. У статті йдеться про організацію комуністичного виховання студентів Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1921-1930) через залучення їх до гурткової роботи ідеологічного спрямування та атеїстичного об'єднання. Зокрема, наводяться приклади участі молоді в різних гуртках, збільшення молодіжного комуністичного прошарку в партійно-комсомольських осередках, профспілкових організаціях, навчанні на міських курсах активістів, залучення представників молодіжного загалу до участі у соціальній чистці вишу, виконання спеціальних доручень тощо.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський інститут народної освіти, ВКП(б) / КП(б)У, партійні, комсомольські і профспілкові осередки, гуртки, викладачі, студенти.

Із встановленням більшовицької влади в Україні було взято курс на виховання такого типу особистості, який би відповідав комуністичним ідеалам. Формування менталітету радянської людини покладалося на освітні установи, які реалізовували дану політику. У цьому плані велика роль відводилася закладам вищої освіти (ЗВО) різних профілів, у тому числі й педагогічного, які мали не тільки готувати нові кадри, а й стати осередками ідеологічної боротьби проти буржуазного світогляду, який треба було рішуче побороти.

Реалізація поставлених КП(б)У ідеологічних завдань у певній мірі простежується на прикладі діяльності Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (далі – ІНО), який готував педагогічні кадри радянського зразка. Особливістю цього вишу було те, що він сформувався на базі свого попередника – Кам'янець-Подільського державного українського університету, створеного ще за часів гетьманату Павла Скоропадського у прикордонному краї, увібрав в себе частину викладацького складу і студентського контингенту. На думку партійних бонз, вони були «заражені» націоналістичними ідеями, що негативно впливало на формування класового світогляду радянського учителя. У цьому контексті влада намагалася організувати тут постійну роботу для здійснення своєрідної «світоглядної революції», викорінення дрібнобуржуазних, націоналістичних поглядів із світогляду як викладачів, так і майбутніх учителів. Одним із напрямків такої діяльності стало залучення студентів до «правильного» політичного життя через